

התפקוד הנתפס במשבר הקורונה: סקרי דעת הקהל בישראל ובעולם

מאת פרופ' יצחק כ"ץ

מבט מבס"א מס' 1,587, 28 במאי 2020

תקציר: סקרי דעת קהל ברחבי העולם מלמדים שרוב הציבור מרוצה מאופן הטיפול של מנהיגיו בהיבטיו הרפואיים של משבר הקורונה, ובכללם נקיטת אמצעי איכון ומעקב אף במחיר פגיעה בפרטיות. עם זאת רוב הציבור אינו מרוצה מהטיפול במשבר הכלכלי ומודאג מהשלכותיו הכלכליות יותר מאלו הרפואיות. בארה"ב קיימת שביעות רצון גבוהה יותר מתפקוד מושלי המדינות מאשר מתפקוד הנשיא.

העמדות ברחבי העולם

מכוני מחקר רבים בעולם סוקרים במהלך החודשים האחרונים היבטים שונים של משבר הקורונה והממצאים (שמיעוטם נסקר כאן) מלמדים על תפיסות דומות ברחבי העולם לגבי שורת נושאים כתפקוד הממשל בהיבטים רפואיים, פיזיולוגיים, ונפשיים; נכונות לנקיטת צעדים הפוגעים בזכויות הפרט; מידת הדאגה האישית בנושאי בריאות; ההשפעות הכלכליות ברמת הפרט; מתן מידע אמין; שימוש באמצעים שונים למניעת המחלה ולטיפול בחולים; סיוע למגזר העסקי; מהירות ואפקטיביות צעדי היציאה מהמשבר ועוד. המידע הנאסף באמצעות סקרי דעת קהל נשען על נתונים סובייקטיביים הבוחנים עמדות ותפיסות. במקביל נערכות ברחבי העולם בחינות מקיפות אחרות הנשענות על איסוף נתונים אובייקטיביים כשיעור הנדבקים; מספרי המאושפזים בבתי החולים, המונשמים, המתים, והמחלימים; שיעורי המפוטרים והנמצאים בחל"ת; מקבלי מענקים והלוואות ועוד.

שני סקרים גלובליים שערך מכון גאלופ במרץ ואפריל הקיפו האחד כ-25,000 נשאלים ב-28 מדינות והשני כ-17,000 נשאלים ב-17 מדינות. הסקרים מלמדים כי רוב הציבור בעולם תומך במנהיגיו ובאופן טיפולם בהיבטיו הרפואיים של משבר הקורונה. בסקר מחודש מרץ נמצא כי 62% במוצע תומכים בממשלתם ו-38% אינם תומכים. בסקר אפריל נמצאה תמיכה ממוצעת רבה יותר של 68% לעומת 32% שאינם תומכים.

שיעורי שביעות רצון גבוהים במיוחד נמצאו בדרך כלל באוסטרליה, הרשות הפלסטינית, הודו, הולנד, קוריאה, ארמניה והפיליפינים, ורק בשתי מדינות שביעות הרצון נמוכה במיוחד: תאילנד ויפן.

טבלה מס' 1 - שיעורי התמיכה באופן הטיפול בהיבטים הרפואיים
(תומכים+תומכים מאוד):

מדינה	מרץ 2020	אפריל 2020
הודו	83%	91%
מלזיה	77%	91%
אוסטריה	88%	86%
פקיסטן	60%	82%
ארגנטינה	-	81%
פיליפינים	70%	80%
בולגריה	60%	77%
אינדונזיה	72%	76%
גרמניה	47%	75%
דרום קוריאה	74%	75%
קזחסטן	62%	74%
שוויץ	62%	72%
איטליה	72%	64%
רוסיה	49%	51%
ארה"ב	42%	48%
יפן	23%	19%
תאילנד	20%	19%
בוסניה הרצגובינה	62%	-
אפגניסטן	63%	-
ארמניה	73%	-
מקדוניה	65%	-
טורקיה	69%	-
בריטניה	49%	-
הולנד	79%	-
צרפת	52%	-
אקוודור	44%	-
פלסטין	80%	-
אזרביג'אן	77%	-
ממוצע	62%	68%

העמדות בארה"ב

הציבור האמריקני חלוק בעמדותיו לגבי תפקוד הממשל ובעיקר לגבי תפקוד הנשיא: שיעורי התמיכה בממשל נעים בין 42% ל-48% בשני הסקרים, בהם נסקרו כ-1,000 מרואיינים בכל גל. עם זאת, בסקר מקיף יותר של ריקונקט רסרץ' נסקרו בחודש אפריל כ-3,800 אמריקנים, המתייחסים אף הם לתפקודו הכולל של הממשל הפדרלי ושם נמצאו 60% תמיכה לעומת 40% התנגדות. העמדות בארה"ב תלויות בעמדה הפוליטית/מפלגתית: התומכים הבולטים (71% אחוזי תמיכה) בממשל הפדרלי הם רפובליקנים בני וחמישים ומעלה ובעלי השכלה תיכונית ומטה, כאשר שיעורי התמיכה בקרב הדמוקרטים הם 48% בלבד.

סקר אחר שנערך בסוף מרץ על-ידי מכון פיו העלה כי 45% תומכים בתפקוד הנשיא טראמפ ו-55% אינם תומכים בו. סקר עדכני יותר של אותו מכון מחודש אפריל מלמד על אכזבה מתפקודו: 54% סבורים שהוא אינו נותן מענה כלכלי מספק לציבור הרחב לעומת 46% המצדדים בו; 55% חושבים שאינו מספק מענה הולם לצרכי בתי החולים וצוותיהם לעומת 45% שאינם חושבים כך; 57% שאינו מספק מידע אמין לציבור לעומת 43% החושבים הוא כן מספק; 65% חושבים שהיה איטי מדי בתגובתו למשבר ו-35% סבורים שפעל בזמן; ו-66% חושבים שהביקורת על תפקוד טראמפ במשבר מוצדקת לעומת 33% הסבורים שאינה מוצדקת. אף כאן בולטת ההשתייכות המפלגתית: רוב הרפובליקנים (80%) תומכים בתפקוד הנשיא במשבר לעומת מיעוט של דמוקרטים (20%) התומך בנשיא הרפובליקני.

טבלה מס' 2 - שיעורי תמיכה בטיפול הנשיא טראמפ במשבר (אפריל 2020):

התחום	תומכים בנשיא	אינם תומכים בנשיא
מתן מענה באופן כללי למשבר הקורונה	46%	54%
מתן מענה לבתי החולים ולצוותיהם	45%	55%
מתן מידע אמין לציבור	43%	57%
מהירות התגובה למשבר	35%	65%
הביקורת על תפקודו מוצדקת	34%	66%

שיעורי תמיכה נמוכים עוד יותר בתפקודו ובצעדיו של טראמפ במשבר נמצא גם בסקרים שנערכו במדינות השונות ברחבי ארה"ב, כך למשל במדינת ניו-יורק בה 63% מתנגדים לנשיא לעומת 37% התומכים בו. במדינת מסצ'וסטס שיעור המתנגדים לצעדי הנשיא (70%) עולה בהרבה על שיעור התומכים (30%). בפלורידה 46% תומכים בצעדי טראמפ ו-54% אינם תומכים בצעדיו.

במקרים רבים הציבור האמריקני מבחין בצורה ברורה בין הערכה ואי-הערכה לתפקוד הנשיא, לבין הערכה רבה לתפקודם של גורמי ממשל אחרים, ובראשם מושלי המדינות. מושל מדינת ניו-יורק, אנדרו קומו, זוכה למשל ל-76% תמיכה ול-24% אחוזי התנגדות למרות פגיעתה הקשה של המגפה במדינתו. סקרי מכון מונמאות' מלמדים שהתמיכה הממוצעת בתפקוד מושלי המדינות השונות ברחבי ארה"ב היא בשיעור של 72%, כאשר 51% גורסים כי הנשיא אינו מתפקד היטב וכי העצות שהוא נותן לציבור בהופעותיו הפומביות מזיקות (42%) יותר מאשר מועילות (33%). אחרים (25%) סבורים שעצותיו אינן מועילות ואינן מזיקות.

סקרי חודש מאי עוסקים בהרחבה אף בסוגיית היציאה מהמשבר: רוב הציבור האמריקני (68%) חושש שבמדינות השונות יינקטו צעדי יציאה מהירים מדי לעומת 32% הסבורים שהצעדים המתוכננים במרחב הציבורי איטיים מדי. אף כאן קיים שוני מהותי בין הדמוקרטים שרובם סבורים (87%) שהצעדים מהירים מדי לרפובליקנים שרובם חושבים (53%) שהצעדים איטיים מדי (מכון פיו, 29/4-5/5).

העמדות בישראל

הממצאים בישראל תואמים למגמת התמיכה הציבורית הגלובלית בתפקודם של גורמי הממשל. בסקר שערך מכון מאגר מוחות בחודש מרץ, העניקו 55% ציון טוב וטוב מאוד לתפקודו של ראש הממשלה, 23% העניקו ציון בינוני, ו-22% העניקו ציון גרוע וגרוע מאוד. הרוב (78%) העניק על כן ציון בינוני ומעלה. ציונים דומים העניק הציבור לתפקוד משרד הבריאות (לא במישור הפרסונלי): 53% העניקו ציון טוב וטוב מאוד, 32% ציון בינוני, ו-15% ציון גרוע וגרוע מאוד. הרוב (85%) העניק על כן ציון בינוני ומעלה. גם במקרה הישראלי הושפעו העמדות לא רק מהביצועים האובייקטיביים או הנתפסים אלא אף מהעמדה הפוליטית: הציבור הדתי (דתי לאומי וחרדי) העניק את הציונים הטובים ביותר, הן לראש הממשלה והן למשרד הבריאות, ואילו הציבור הערבי העניק לשניהם את הציונים הנמוכים יותר.

בסקר מאגר מוחות באפריל העניקו 60% ציון טוב לתפקוד רה"מ נתניהו במשבר הבריאותי ו-73% העניקו ציון בינוני ומעלה, לעומת 60% שהעניקו לו ציון גרוע על תפקודו במשבר הכלכלי.

במהלך הטיפול במשבר הוחלט בישראל לאפשר לשירות הביטחון הכללי לבצע איכון סלולרי של חולי קורונה ואלו שנחשפו אליהם, צעד שזכה לא רק לתמיכה אלא אף להתנגדות בשל פגיעה אפשרית בפרטיות ובזכויות הפרט וחשש מזליגה או שימוש אחר בנתונים. צעדים דומים ננקטו אף במדינות אחרות, ובסקר המקיף של גאלופ שצוין לעיל הביע רוב הציבור (75%) נכונות להקרבת חלק מזכויות הפרט שלו במידה שהדבר יסייע למניעת התפשטות המגיפה.

מסקנות

הסקרים מלמדים על תמיכה ציבורית רבה בעולם בתפקוד גורמי הממשל במשבר הקורונה. ההסבר עשוי להיות פשוט: מרבית האנשים אכן מרוצים וכך הם דווחים לסקרים, בהנחה שאין להם סיבה ממשית לשקר - זאת בניגוד לנוהג שלא לדווח לעיתים אמת בסקרי העדפות ובחירות פוליטיות או לשאלות בנושאים אישיים המעוררים אי-נוחות. בנוסף, אף אלו שאינם מרוצים מהטיפול בהיבטים שונים של המשבר (כטיפול באוכלוסיית הדיור המוגן או מהיקף הבדיקות) עשויים להיות מרוצים מהטיפול הכולל, כאשר יש מי שמנהיג ומנהל (ראשי ממשלה, משרדי בריאות וכיו"ב) ומתקבלות החלטות שרוב הציבור מציית להן.

לשביעות הרצון בסקרי דעת הקהל תורמת גם ההכרה שהמשבר הינו אמיתי ומסכן חיים. רבים חשים דאגה וחשש מפגיעה בריאותית וכלכלית, ולכן אין זה העיתוי הנכון מבחינת נסקרים רבים לצאת בביקורת נוקבת, אלא להיפך - יש להדחיקה ואולי להרחיקה למועד הנכון. כמאמר הקלישאה "כאשר התותחים יורים המוחות שותקות". רבים סבורים שלנוכח "מלחמה" יש להתלכד, לפעול, ואף לגבות את מי שמנהיג או מנהל את המערכה. הביקורת מן הסתם תתעצם בחלוף הזמן והיא תלויה בין היתר בהימשכות המשבר, בהיקף הנזקים ובתודעה הנצרכת בציבור ("הנרטיב"). סימנים לירידה בשביעות הרצון ובשיעורי התמיכה בממשל נראים כבר בסקרי חודש מאי במדינות שונות בעולם.

הן המבקרים והן התומכים מונעים לעיתים משיקולים ענייניים של הערכת התפקוד ומדדי הצלחה, אך גם מהעדפות פוליטיות שאף הן לגיטימיות. המקרה של הנשיא טראמפ ממחיש היטב את מורכבות הבעיה: סקרי דעת הקהל מלמדים על ביקורת ציבורית רבה על תפקודו במשבר ועל כך שמספר המתנגדים למדיניותו עולה על מספר התומכים. עם זאת מושפעת שביעות הרצון, כפי שמלמדים הסקרים, לא רק מהמצב האובייקטיבי אלא גם מהעמדה הפוליטית-סובייקטיבית, וזו מלמדת שרוב הרפובליקנים תומכים (אולי עדיין) בנשיא הרפובליקני, גם לנוכח התנהלותו והביקורת על מדיניותו ותפקודו.

הסבר נוסף לתמיכה הציבורית הוא לעיתים "דתי" או "אמוני" כאשר שביעות הרצון מהמנהיג או מהממשל מושפעת מאמונה בכוחו של האל להעניק מזור ולחזק את המנהיגים והמונהגים מחד גיסא, ולהעניק "שכר" ו"עונש" מאידך גיסא: סקר דעת קהל שנערך בירדן מראה ש-83% מהציבור מאמין שווירוס הקורונה הוא "עונש מאלוהים". בנסיבות מעין אלו כנראה קל יותר לקבל את המגיפה ונזקיה.

האתגר המחקרי הבא הוא ניתוח משולב של ההשפעה שיש לנתונים האובייקטיביים והסובייקטיביים, שניהם כמשתנים בלתי תלויים, על גורמים כמידת האמון בממשל ו/או סיכויי הבחירה מחדש של מנהיגים מכהנים בבחירות סמוכות כמשתנים תלויים. ניתוחים מעין אלה שנערכו בישראל לגבי תפקוד משרדי ממשלה ו/או ראשי רשויות מקומיות במצבי משבר כמלחמת המפרץ (1991), מלחמת לבנון השנייה (2006), או גל השריפות בנובמבר 2006, מלמדים שלמשתנים הסובייקטיביים (ביצועים נתפסים) יש השפעה רבה יותר מאשר למשתנים האובייקטיביים (ביצועים בפועל) וכי "הדוגמן" (הדואג בראש ובראשונה לתדמיתו) מנצח את "המקצוען" (הדואג בראש ובראשונה לפתרונות הנכונים). משבר הקורונה מספק אתגר מחקרי מעניין בהקשר זה.

** פרופ' יצחק כ"ץ הוא מנכ"ל מאגר מוחות ומחבר הספר עם הסקר – מאחורי הקלעים של סקרים, פוליטיקה ועסקים (2020)*